

Bölge Ülkeleri Kurs Programları Direktörlüğü

Sofya St. Kliment
Ohridski Üniversitesi

Kırcaali Belediye Başkanlığı

V. ULUSLARARASI BÜYÜK TÜRK DİLİ KURULTAYI

25-28 EYLÜL 2010

KIRCAALI - BULGARİSTAN

GÜNÜMÜZ BULGARİSTAN TÜRKLERİ VE KASTAMONU ANONİM HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

(Ph.D) Eyüp AKMAN*

Son yirmi yılda Türk dünyası kültürünün araştırılması ile ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Özellikle Türk dilli halkların edebiyat, folklorlarını mukayese etme çalışmalarındaki artış sevindiricidir. Orta ve Batı Asya'da bulunan Türklerin kültürlerinin mukayesesinde önemli neticeler elde edilmiştir. Zaman zaman Balkan Türkleri de bu tür çalışmalardan nasibini almıştır. Öyle zannediyorum ki şu ana kadarki çalışmalar sadece ülke düzeyinde kalmıştır. Biz bu araştırmamızda genelden daha da özele inerek Türkiye'nin bir ili kültürü ile başka bir Türk ülkesinin anonim halk edebiyatı ürünlerini karşılaştırdık. Başlığımızdan da anlaşıldığı gibi Kastamonu ili halk kültürü ile Bulgaristan Türk halk kültürü ürünlerini mukayese ettik.

Türklerin Balkanlara yerleşmesinin XI. ve XII. yüzyıllarda Kuman ve Peçenek Türklerinin vasıtasıyla olduğu tarihi kayıtların ortak ifadesidir. Fakat Türklerin Avrupa ile, hususen Balkanlarla temaslarının tarihi daha eskilere çıkmaktadır.“Türkler, MS. IV.yüzyılda Batı Hun Türkleri'nin yerlerinden kopmaları ve Orta Avrupa bozkırlarına gelmeleri sonucu yeni bir yurt kurarlar.Bu yerleşme aynı zamanda, günümüz Avrupa dünyasının biçimlenmesini ve bugünkü coğrafi düzene girmesini sağlar. Hun Türkleri, Ural ve Kafkasya bölgesinde Orta Avrupa, Adriyatik kıyıları ve Balkanlara kadar uzanan geniş bir alanı kontrol ederler” (Yıldırım, 1998:22).

Osmanlı'nın Balkanlar'da hakimiyeti ise XIV.yüzyılda gerçekleşen fetihlerle olmuştur. Artık bu tarihten itibaren Balkanlar'da ekonomik, siyasi ve kültürel her alanda Türkleşme süreci başlamıştır. Türklerin başta Orta Asya ve Anadolu'dan getirdikleri kültürleri Balkan coğrafyasındaki yerli kültürle kaynaşmış, pekişmiş ve böylelikle Balkan kültürü denilen bir mozaik oluşmuştur. “Balkan yarımadasının dağlık oluşu kültür, dil ve geleneklerin çok farklı bir biçimde gelişmesine neden olmuştur. Balkanlar kendine özgü özellikler gösterir. Coğrafya toplumlar arası iletişimi güçlendirdiği için her bölge kendine özgü kültür, dil ve din gruplarının gelişmesine sahne olmuştur. Balkanlardaki karmaşık halk; kültür, dil,din mozayığında Osmanlı Türk kültürü birleştirici bir unsurdur.” (Artun, 2007:296).

---

* Kastamonu Üniversitesi

Türkiye’de olduğu gibi Bulgaristan folkloru ve edebiyatıyla ilgili çalışmalar yabancılar tarafından XIX.yüzyıl sonlarında yapılmaya başlanmıştır.Özellikle XX.yüzyılın ortalarından itibaren yapılan çalışmalar daha bilimsel hale gelmiştir. “Sözlü edebiyat, kendi özelliğinden dolayı Rumeli topraklarında yüzyıllar boyunca Rumeli Türklerinin yaratmış oldukları sözlü edebiyat geleneklerini Bulgaristan Türkleri sürdürebilmiş ve yeni koşullarda yaratılan eserlerle bu sözlü edebiyatı daha da zenginleştirebilmişlerdir (Süleymanoğlu,1997: 35).

Komünist rejimin 1944 yılından sonra Bulgaristan’da tesisinden sonra folklorla karşı bakış değişmiş ve aydınlar folklorla ilgi göstermeye başlamışlardır. Tıpkı Rusya’da olduğu gibi Bulgaristan’da da folklor ve edebiyat da propaganda aracı olarak kullanılmaya çalışılmıştır. Bu durumu Mehmet Çavuş şöyle ifade etmektedir: “ Sıkı sansürün emrine terk edilen edebiyatın Marksizm-Leninizm doktrinine bağlı kalması istendi. Bu isteklere uyum göstermeyenler “casus” kapsamına alınarak tutuklevlerine, temerküz kamplarına sürüldüler.”(Çavuş 1992:581).

Bu kısa girişten sonra iki ülke ortak kültür ürünlerini karşılaştırmaya geçebiliriz.

A-Manilerin Karşılaştırılması³

Birebir aynı olanlar:

At olup da tepmez mi
Yar olup da öpmez mi
Yarimin öptüğü yerde
Gonca güller bitmez mi (s.103)

Ben armudu dişledim
Sapını gümüşledim
Sevgilimin adını
Mendilime işledim (s.104)

Armut daldan düşer mi
Günden yanı pişer mi
Sevişip de ayrılmak
Şanımıza düşer mi(s.105)

Farklı olanlar:

Bulgaristan çeşitlemesi:⁴

³ Burada değerlendirmeye aldığımız Bulgaristan Türkleri manileri, ninnileri, bilmeceleri, atasözü ve deyimleri Hayriye Süleymanoğlu’nun “Bulgaristan Türk Edebiyatı”, Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, c.8, Ank.1997, adlı eserinden alınmıştır. Karşılaştırılan maniler de Eyüp Akman’ın “Kastamonu Manileri”Ank.2006 adlı eserinden alınmıştır.

⁴ Bulgaristan çeşitlemesi bundan sonra BÇ, Kastamonu çeşitlemesi ise KÇ olarak kısaltılacaktır.

Harman yeri yaş yeri
Yavaş yürü, hoş yürü
Alayların içinde
Benim yarım baş yürü (s.54)

Kastamonu çeşitlemesi:

Harman yeri yaş yeri
Yavaş yürü hemşeri
Çek cemberi yüzüne
Bilinmesin diş yeri
BÇ
Bahçelerde gezerim
Al kirezi ezerim
Sen beni beğenmedin
Ben ablamdan güzelim (s.82)

KÇ
Bahçelerde gezerin
Çıktı buldum çözerin
Ben alemde güzelin
Niçin bekar gezerin
BÇ
Mandaları Karaman
Kaybolursa araman
Ben bir fakir kızımı
Zenginlere yaramam (s.83)

KÇ
Koyunları Karaman
Kaybolursa araman
Ben bir esnaf kızımı
Çobanlara yaraman
BÇ
Manici başı mısın
Cevahir taşı mısın
Sana bir mani atsam
Cebinde taşır mısın (s.102)

KÇ
Manici başı mısın
Cevahir taşı mısın
Ben bir altın olsam
Cebinde taşır mısın
BÇ
Armut dalda sararsın
Madem beni ararsın
Ne büyüktün ne küçük
Tamam bana kararsın (s.103)

KÇ
Armut dalda sararsın
Yar sen beni ararsın
Gel sarılalım yatalım
Ateşimiz kararsın

BÇ

Ay doğar ayan beyan
Yollara girdim yayan
Bunca yıl hasretimsin
Koynuna girdim uyan(s.105)

KÇ

Ay doğar ayan ayan
Yoluna düştüm yayan
Düşümde görmeziken
Koynuna girdim uyan

BÇ

Ay doğar ayazlanır
Gün doğar beyazlanır
Ah benim nazlı yarım
Geldikçe hep nazlanır (s.105)

KÇ

Ay doğar ayazlanır
Gün doğar beyazlanır
O yar beni görünce
Hem güler hem nazlanır

BÇ

Dağa vardım budanmış
Dağa bülbül dadanmış
Zannedirdim yar benim
Ona eller dadanmış (s.106)

KÇ

Bağa girdim budanmış
Bağa keklik dadanmış
Maşallah den ağalar
Küçük selver uyanmış

BÇ

Deryadan gemi geldi
Gönlümün gamı geldi
Ağla gözlerim ağla
Ayrılık demi geldi (s.106)

KÇ

Akşamın yeli geldi
Gönlümün şeni geldi
Ağlasana gül feda
Ayrılık günü geldi

BÇ

Ateş başında maşa
Kalk adam beni boşa
İstemezsen darılma
Gidiyorum sarhoşa (s.107)

KÇ

Ocak başında maşa
Kalk koca beni boşa
Boşaycaksan tez boşa
Ben varacın sarhoşa

B-Ninnilerin karşılaştırılması:

BÇ

Nenni nenni nenesine
Kızım gitmiş teyzesine
Teyzesi bir karıymış
Börek koymuş torbasına (s.127)

KÇ

Cingesine cingesine
Gızım gider teyzesine
Toğuk eti ter gözleme
Guymuş heybesine
Götürüvemiş ninesine

C-Bilmecelerin karşılaştırılması:

BÇ

Ben giderim o gider
Para para iz eder (Baston, s.129)

KÇ

Ben giderim o gider
Para kadar iz eder

BÇ

Dağdan gelir taştan gelir
Bir yularsız aslan gelir (dere, s.130)

KÇ

Dağdan gelir taştan gelir
Eğerlenmiş bir aslan gelir

BÇ

Altı mermer üstü mermer
İçinde bir garip öter (Dil, s.130)

KÇ

Altı mermer üstü mermer
İçinde bir gelin oynar

BÇ

Avludan atladı
Karşıya yumurtladı (Kabak, s.132)

KÇ

Avlağıdan atladı
Komşunun bahçesine yumurtladı

BÇ

Bir kızım var
Kırk gözü var (Kalbur, s.132)

BÇ

Çıldım çıkıda mısın
Ak bak yumurta mısın
Kızlar çiğdeme gitti
Sen daha burada mısın (Kar, s.132)

KÇ

Çum çum çukurda mısın
Ak bak yumurta mısın

Eller yaylaya vardı
Sen hala burada mısın

BÇ

Eydim beydim
Bir sarıklı beyidim
Felek beni şaşırdı
İnek gübresine düşürdü (Kürek, s.134)

KÇ

Hey neydim neydim
Gök donlu bey idim
Felek beni şaşırttı
Boklu dama düşürttü

BÇ

Fildiri fildiri
Dağdan domuz indiri (Tarak, s.136)

KÇ

El kadar kundura
Dağdan domuz indire

D-Atasözleri ve deyimlerin karşılaştırılması⁵:

B-Aç doymam, tok acıkmam sanır
K-Acıkan doymam, susayan kanmam sanır.
B-K-Aç tavuk kendini buğday ambarında sanır
B-K-Adamakla mal tükenmez
B-K-Ağzı açık ayran delisi
B-K-Ak gün ağartır, kara gün karartır
B-K-Allah kardeşi kardeş yaratmış, kesesini ayrı yaratmış
B-Bağa bak üzüm olsun, yemeğe yüzün olsun
K-Bağı belle üzüm olsun
Yemeğe yüzün olsun
B-Ben mezara, malım pazara
K-Ben mezara , malım mezata
B-K-Bir çiçekle yaz gelmez
B-K-Bir tutam ot deveyi yardan attırır
B-K-Gökte düğün var deseler, kadınlar merdiven kurar
B-K-Isıran it dişini göstermez
B-Ortak gemisi yürümüş, elti gemisi yürümemiş
K-Kuma gemisi yürümüş, elti gemisi yürümemiş
B-K-Sana söylerim kızım, anlasın gelinim (s.138)

E-Tekerlemeler⁶

Serçe parmağın küçük olmasının nedenini anlatan tekerleme şöyledir:
Bir gün elin parmakları çok acıkmuş ve birbirlerine şöyle demişler:
Baş parmak: Haydi yiyelim demiş
Pati parmak(İşaret parmağı):Ne yiyelim demiş
Orta direk (orta parmak):Ne Allah verdiyse onu yiyelim demiş
Saadet hanım (Dördüncü parmak):Haydi çalalım demiş
Gül bebek (Kıtır parmağı, küçük parmak):Çalarsınız ama söylerim demiş

⁵ Atasözleri ve deyimlerin başındaki K Kastamonu'nun, B Bulgaristan'ın kısaltmasıdır. İki harfin yan yana olması da ortaklığı ifade eder.

⁶ Buradaki tekerleme, Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu'nun " Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatından Örnekler", Ank.2002 adlı eserinden alınmıştır.

Bunu duyunca dört parmak da bir olmuş. Gül bebeği kıtır mıtır yemişler. Bu yüzden de parmak küçük kalmış.

Bu anlatının aynısını Kastamonu'dan derledim.⁷Fakat çok küçük bir farkla. Kastamonu anlatmasında küçük parmak, yukarda olduğu gibi diğer kardeşler tarafından yendiği için küçük kalmamış, kafasına bir tokmak vurulduğu için küçük kalmıştır.

F-Masalların karşılaştırılması:

Bulgaristan'dan Derlenen “Üç Kardeş ve Altın Elma” Masalının Olay Sırası⁸

1-Padişahın bahçesindeki elma ağacında her yıl bir altın elma olur ve her seferinde bu elmayı tam olgunlaştığı gece, birisi çalarmış.

2-Elmayı çalanı yakalamak için padişahın üç oğlu her yıl sırayla elmayı beklemişler.

3-İlk iki çocuk, elmayı gece yarısı gelen ejderhaya kaptırırlar.

4-Küçük kardeş ise kurnazca davranarak elmayı ejderhaya vermez ve ejderhayı yaralar.

5-Ertesi gün kanın izinden giden kardeşler ejderhanın bir kuyuya girdiğini görürler ve sırayla kuyuya inmeye karar verirler.

6-İlk iki kardeş kuyuya inemez sadece bu işi küçük oğul başarır.

7-Yer altı dünyasında bir sarayla karşılaşan küçük oğul orada üç güzel kız görür ve daha sonra dokuz başlı ejderhayı öldürür.

8-İlk iki kızı ağabeylerine vermek üzere kuyudan yukarı çıkartır.

9-Küçük kızı kendisine ayıran oğlan, önce kızı çıkartır ve kendisi sonra çıkacaktır.

10-Küçük kızın güzelliğini gören büyük erkek kardeşler, küçük kardeşlerini kuyuda bırakırlar ve aralarında bu kız için kavga ederler.

11-Küçük kız, başına geleceği bildiği için kuyuda kalan oğlana sihirli bir fındık verir ve bazı izahatlarda bulunur.

12-Yanlışlıkla ak koça binecekken kara koça binen küçük oğul, yedi kat daha yerin altına iner ve oradaki memlekette bir kocakarıya misafir olur.

13-O memlekette bir dev suyun başını tutmuş ancak kendisine yılda bir kızın kurban olarak verilmesi sonucu suyu açıyormuş.

14-Kurban verme sırası o yıl da padişahın kızına gelmiş.

15-Küçük oğlan, padişahın kızını yemek için gelen devi öldürür ve kız da oğlanın arkasına kan ile işaret koyar.

16-Oğlanın devi öldürdüğü anlaşılınca padişah oğlanı mükafatlandırmak ister.

⁷ Bu anlatı, 1917 doğumlu Ayşe Akman'dan 06.06.2010 tarihinde Araç ilçesi Oycalı köyünden derlenmiştir.

⁸ Bu masal, Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy'un “ Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatından Örnekler”, Ank.2002 adlı eserinden alınmıştır.

17-Bir ağacın altında dinlenen oğlan, kuş yavrularını yemek için ağaca tırmanan yılanı öldürür ve kuşları kurtarır.

18-Boba kuşu denilen kuş gelir ve olan olayları yavrularından dinler.

19-Küçük oğlana kuş, “dile benden ne dilersem” der. O da kendisini dünya yüzüne çıkarmasını ister.

20-Oğlan, kuşun şart koştuğu kırk fırın ekmek, kırk kızartılmış koyun ve kırk tulum suyu padişah vasıtasıyla tedarik edip kuşun sırtına biner ve yeryüzüne çıkar.

21-En güzel olan küçük kıızı çocukların babası kavga olmasın diye kendine almaya karar vermiştir. Kız da padişahla fındık kabına girecek bir elbise yaptırması şartıyla evlenmeyi kabul eder.

22-Bu haberi alan küçük oğlan bir terzi yanına girer ve böyle bir elbise yapabileceğini söyler.

23-Kırk günün sonunda elbiseyi yapan çırak, ustası aracılığıyla padişaha elbiseyi göndertir.

24-Elbisenin yapıldığını gören kız, küçük oğlanın geldiğini anlar ve düğüne izin verir.

25-Düğün günü at yarışlarının başladığı bir anda küçük oğul, yanına yaklaşan padişahın yakasından yapışır ve “oğlunun nişanlısına göz koyan babaları öldürmeli” diyerek babasını öldürür ve kızla kendisi evlenir.

Kastamonu'dan derlediğimiz “**Padişah ve Oğulları**”⁹adlı masal birkaç motif farklılığıyla Bulgaristan'dan derlenen bu masalla motif ve olay sırası bakımından paralellik arz eder. Kastamonu masalında elma, yerini nara bırakmıştır. Yine Kastamonu masalında diğerinden farklı olarak, meyveyi bekleyen kişinin muhakkak uyuması sonucu meyve elden kaçırlır. Fakat Bulgaristan masalında gece bir bulut gelip bulutun içinden dokuz başlı ejderha elmayı alıp kaçarmış. Kastamonu masalında meyveyi çalan devdir. Her iki masalda da küçük oğul kurnazlık yaparak elmayı korumasını bilir. Her iki masalda da yaralı olarak kaçan canavar bir kuyuya girer, canavarı üç kardeş takip eder. Fakat kuyuya inme işi küçük kardeşe kalmıştır. Küçük oğul, kuyuda üç güzel kızla karşılaşır. Kastamonu masalında kuyuda kalan küçük oğlana kız, iki tüy verirken, Bulgaristan masalında ise sihirli bir fındık verir. Bu sihir sayesinde Kastamonu masalında iki at, diğer masalda ise iki koç gelir. İki masalda da yanlışlıkla siyah olan hayvana binen kahraman, yedi kat daha yerin altına gider. Yer altındaki memlekette her iki masalda da suyu tutan bir dev vardır. İki masalda da kahramanımız bu devı öldürür ve suyun akmasını sağlamış olur. Kastamonu masalında kahraman, yılanın elinden anka kuşunun yavrularını kurtarır. Bulgaristan

⁹ Eyüp Akman, Araç Folklorundan Örnekler (Oycalı Köyü/Kastamonu), Ank. 2002, s.19

masalında ise bu kuşun adı “boba kuşu”dur. Her iki masalda da kahramanı yeryüzüne çıkarmak için kuşun bazı istekleri vardır. Kastamonu varyantında kuş, 40 tulum et ve 40 tulum su talebinde bulunur. Her iki masalda da kuşa verecek et bulamayan kahraman, bacağından bir parça keser ve kuşa verir. Yere inince kuş, bu eti yemediği için kahramana geri verir ve eti bacağına yapıştırır. Kastamonu varyantında kuyudan çıkan küçük kıızı büyük ağabey alırken, Bulgaristan varyantında ise oğlanın babası almaktadır. Kahramanımız Kastamonu varyantında ağabeyini yaralar fakat öldürmez. Oysa diğer varyantta kahraman, babasını öldürür.

Karşılaştırdığımız bu iki masalın diğer varyantları şunlardır: Ali Berat Alptekin bu masalı Silifke’den “Zümrüdüanka” adında derlemiştir.¹⁰Bu masal yine tarafımızdan “Keloğlan Masalı” adı altında Safranbolu’dan da derlenmiştir. ¹¹Muhsine Helimoğlu Yavuz’un eserinde de bu masalın “Padişah ile Üç Oğlu”adı altında Mardin varyantını buluyoruz.¹² Masalımız Eberhard’ın kataloğunda 27, AaTh’de 301 numarayla kayıtlıdır. Bunlar da gösteriyor ki sözü geçen masal pek çok Türk coğrafyasında kendine yer bulmuştur. Bundan 28 yıl evvel Ali Berat Alptekin de bir Bulgaristan masalını Türkiye’de’ki varyantlarıyla mukayese etmiş ve bu masaldan hareketle Türk dünyasının bir bütün olduğunu ifade etmiştir(Alptekin 1982:171).

Bu halk edebiyatı ürünlerinden başka, ritüellerde ve çeşitli inançlarda da benzerlikler söz konusudur(Özhan, 2007). Mesela “eşiğin üzerinde oturulmaz” inancı gibi pek çok halk inancı da ortaktır(Mahmudov 1982:344).Ayrıca savaşlar ve felaketler sonucunda yakılan Bulgaristan Türkleri ağıtları da aynı konularla ilgili Anadolu’da yakılan ağıtlar arasında tema, şekil açısından büyük paralellikler göze çarpar(Erdi 2002).

SONUÇ: Bu kısa araştırmamızda görüldüğü gibi, aralarında binlerce kilometre mesafe olan iki ülke kültür ürünlerinin ya tamamen aynı ya da –coğrafya ve sosyal şartlardan kaynaklanan sebeplerden dolayı-kısmen benzer olduğunu tespit ettik.Türk dünyası kültürünün bir bütün olduğu söyleminin gerçek olduğunu bir kez daha ortaya koymuş olduk. Karşılaştırılabilecek malzemenin sayısı çok olduğundan biz sadece birkaç örnek vermekle yetindik. Bu çalışmanın daha sonraki çalışmalara ışık tutması dileğiyle...

¹⁰ Ali Berat Alptekin, *Taşeli Masalları*, Ank.2002, s. 292-297

¹¹ Eyüp Akman, *Safranbolu Folklorundan Örnekler*, Ank.2004, s.28-35

¹² Muhsine Helimoğlu Yavuz, *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*, Ank. 2002, s.301-304

KAYNAKLAR

- AKMAN**, Eyüp. (2002) Araç Folklorundan Örnekler (Oycalı Köyü/Kastamonu), Ankara
- AKMAN**, Eyüp. (2006) "Kastamonu Manileri" Ankara
- AKMAN**, Eyüp. (2004), Safranbolu Folklorundan Örnekler, Ankara
- ALPTEKİN**, Ali Berat. (2002), Taşeli Masalları, Ankara
- ALPTEKİN**, Ali Berat. (1982), "Bulgaristan Türklerinden Derlenen Bir Masalın Motif ve Tip Yapısı ve Varyantlarının Mukayesesi", Türk Dünyası Araştırmaları 16, Şubat
- ARTUN**, Erman. (2007) "Osmanlı'nın İlk Dönemlerinde Türk ve Balkan Kültürlerinde Etkileşim", İkinci Uluslar arası Balkan Türkoloji Sempozyumu Bildirileri, Prizren
- ÇAVUŞ**, Mehmet. (1992), "Bulgaristan Türkleri Edebiyatı", Türk Dünyası El Kitabı C.3, Ankara
- ERDİ**, İslam Beytullah. (2002), "Bulgaristan Türkleri Halk Edebiyatında Ağıtlar", Uluslar arası Türk Dünyası Halk Edebiyatı Kurultayı Bildirileri, Ankara
- MAHMUDOV**, Hüseyin. (1982), "Bulgaristan Türkleri Arasında Bazı Halk İnançları Hakkında", II. Milletler arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C.IV, Ankara
- ÖZHAN**, Mevlüt. (2007), "Türkiye ve Balkanlardaki Ritüellerde İnanç ve uygulama Benzerlikleri", BAL-TAM Türklük Bilgisi 7, Eylül
- SÜLEYMANOĞLU**, Hayriye. (1997) "Bulgaristan Türk Edebiyatı", Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, C.8, Ankara
- YAVUZ**, Muhsine Helimoğlu. (2002), Masallar ve Eğitimsel İşlevleri, Ankara
- YENİSOY**, Hayriye Süleymanoğlu. (2002), Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatından Örnekler, Ankara
- YILDIRIM**, Dursun. (1998) "Türk Dünyası'na Toplu Bakış", Türk Bitiği, Ankara